EMBARGO tot vrijdag 22 mei 1981 20.00 uur

REDE van V.V.D-voorzitter Frits Korthals Altes ter gelegenheid van de 34ste jaarlijkse algemene vergadering (60ste algemene vergadering) van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie op 22 en 23 mei 1981 te *s-Gravenhage in het Nederlands Congresgebouw, uit te spreken vrijdag, 22 mei om 20.00 uur.

ONS LAND IN EEN CRISISSITUATIE

Nog vier dagen. Dan hebben de kiezers beslist. Nog vier dagen om ervoor te zorgen dat het beleid van het kabinet- Van Agt-Wiegel kan worden voortgezet. De draagwijdte van het verkiezingsresultaat overtreft de periode van vier jaar waarvoor de kiezersuitspraak geldt, want in de komende vier jaar zullen kritieke beslissingen vallen, In tal van opzichten bevindt onze westerse wereld en bevinden ons land en onze samenleving zich in een kritieke fase, waarin besluiten genomen worden die in sterke mate onze toekomst bepalen. Het is van essentiële betekenis dat wij als liberalen op die besluitvorming ons stempel kunnen drukken. Daarom is deze verkiezing zo belangrijk.

CRISIS VERZORGINGSSTAAT, NAVO-LIDMAAT-
SCHAP, ENERGIE- SOLIDARITEIT

E.G.De kritieke fase waarin ons land en onze samenleving zich bevinden betreft de toekomst van onze verzorgingsstaat die is vastgelopen, en betreft onze plaats in de wereld - blijven wij loyaal deel uitmaken van het westers bondgenootschap dat onze vrijheid en onze democratie garandeert, of gaan wij de vooroorlogse onzijdigheid tegemoet. De kritieke fase betreft evenzeer de vraag of wij als deelgenoot in de Europese Gemeenschap gezamenlijk het

- TECHNOLOGISCH ONTWIKKELING

energieprobleem willen aanpakken dan wel ook in dat opzicht het isolement van het beter weten en eigenzinnigheid tegemoet gaan. De kritieke fase betreft onze
E houding tegenover andere nieuwe ontwikkelingen; gaan wij
open en met vertrouwen in eigen kunnen verstrekkende ontwikkelingen in nieuwe technologieën, de micro- electronica, het recombinant DNA-onderzoek en wat er nog

meer voor de mens verborgen ligt tegemoet, of remmen wij onderzoek en ontwikkeling, die elders in de wereld wel plaatsvinden en daar vooruitgang betekenen, in eigen land af zoals tot nu toe is gepropageerd door hen die zichzelf als vooruitstrevend aanprijzen, maar die door angst voor het nieuwe en onbekende vervuld zijn.

- DEMOCRATIE

De kritieke fase is er ook omdat onze democratie anders wordt gewaardeerd, wordt bestreden van rechts en van links, zodat juist wij als liberalen ons uiterst weerbaar moeten opstellen, voor wat ons betreft in samenwerking met allen die de democratie ter harte gaat.

CRISIS

VERZORGINGSSTAAT

Wie de verkiezingscampagne volgt, moet helaas tot- vaststellen dat over al deze crisisverschijnselen weinig of niets wordt gerapporteerd in de verslagen. Dat behoeft ook niet te verbazen, want het programma van de V.V.D is het enige dat met zoveel woorden het vastlopen van de verzorgingsstaat,van alle indexerings- en koppelings-mechanismen aan de orde stelt. Het programma van de V.V.D is het enige dat van een voorlopig vrijwel volledig wegvallen van de economische groei uitgaat en tegelijkertijd de noodzaak van hernieuwde groei noemt en de
daartoe te nemen maatregelen voorstelt. Elke partij die een hoger groeipercentage noemt, om het even of dat nu 2i of li is, miskent niet alleen de werkelijkheid, maar sluit daarmee tevens de ogen voor de problematiek. Zij steken de kop in het zand en zien niet de problemen die er levensgroot zijn. De maatregelen die zij bepleiten zijn uit de oude doos, uit de tijd dat de overheid nog onbeperkt taken tot zich kon trekken en financieren met behulp van wat meer belasting hier, wat hogere aardgasbaten daar. Dat beleid is verleden tijd. Het is geen vooruitstrevende, maar achterhaalde politiek. De enige, partij die dat duidelijk vaststelt is de V.V.D en verder zijn het die leden, van het CDA, daaronder de ministers, die niet alleen gezien hebben wat er in de afgelopen vier jaar is gebeurd, maar die - gelijk Koos Rietkerk al zoveel eerder - nu de tijdgeest verstaan. Maar misschien begint het inzicht toch door tè breken.

Zo las ik dezer dagen de advertentie van D'66, _____
dat het werk wil maken door de industrie te vernieuwen. "Da's beter dan geld in reddeloze bedrijven te pompen." Het alternatieve aan dat voorstel is moeilijk te

ontdekken. Het reclamebureau heeft het z6 kunnen vinden in het V.V.D-programma. Het vorige al!

Jammer dat D'66 niet naar dit redelijke programmapunt handelde telkens als onze minister van Economische Zaken zich gedwongen zag de wensen van de oppositie om wel geld te pompen in reddeloze bedrijven, naast.zich neer te leggen. Dus niet steunen van blijvend zwakke en ten dode opgeschreven bedrijven, maar stimuleren van de industriële vernieuwing met duizenden manjaren werk in de toekomst zoals: het nieuwe Fokker-project, levensvatbaar door de samenwerking met McDonhell-Douglas, de ontwikkeling van een nieuwe personenauto door Volvo Car, want ondanks de moordende concurrentie uit Japan zal de behoefte aan auto's zo groot blijven - als wij tenminste weer een kabinet-Van Agt-Wiegel krijgen - dat er voor Europese auto-industrieën plaats en werk blijft, en het geven van vergunning aan RSV voor een gigantische export- order voor Taiwan - belangrijk voor werkgelegenheid en industriële vernieuwing -, zaken waar D'66 de mond van vol heeft, maar tegen was en die D'66 zolang opklopte dat de schade op het gebied van onze buitenlandse betrekkingen werd gemaximaliseerd. Dat was nu precies een staaltje van wat we niet willen als wij spreken over een nationale aanpak, een staaltje dat aantoont hoe nuttig zo'n nationale aanpak kan zijn. En voor een dergelijke aanpak geeft alleen een stem op de V.V.D de zekerheid.

EIGEN VERANTWOORDELIJKHEID

Terug naar de crisis in de verzorgingsstaat: die moet fundamenteel worden aangepakt. Het moet weer duidelijk worden dat de staat voor gemeenschap en individu veel kan en moet doen, maar nooit de individuele verantwoordelijkheid van de mensen van hen kan overnemen. De staat moet het zwakke steunen, maar het doel moet daarbij zijn dat zwakke te versterken, het op eigen benen te laten staan, het de kracht tot het dragen van eigen verantwoordelijkheid te geven. Blijvende steun moet gegeven worden aan gehandicapten en zieken die blijvend hulp behoeven en aan bejaarden. Maar daar waar uitzicht bestaat op zelfstandigheid moet het dragen van eigen verantwoordelijkheid worden bevorderd. Aan de verwezenlijking van die visie heeft het bij de opbouw van de verzorgingsstaat te veel ontbroken. Ons programma geeft wegen aan om uit de impasse te komen. Wij zijn ons ervan bewust dat dit moeilijk zal zijn. Dat voor inkomens- matiging de steun van de vakbeweging én de leden daarvan nodig is en dat voor industriële vernieuwing het vertrouwen van

ondernemers - vooral die in middelgrote en kleine bedrijven - vereist is. Dat is één van de redenen waarom wij pleiten voor een nationale aanpak door een kabinet op brede basis. Een kabinet dat wel de steun van de vakbeweging krijgt, maar niet het vertrouwen wint van ondernemers in midden- en kleinbedrijf - de verschaffers van de meeste werkgelegenheid in ons land schiet in deze tijd evenzeer tekort als een kabinet dat dat vertrouwen wel wint, maar met wantrouwen van de vakbeweging wordt geconfronteerd. Maar wie de ogen sluit voor de crisis, de problemen uit de weg gaat door een programma -te bouwen op het drijfzand van te grote groeipercentages - die ziet natuurlijk ook de noodzaak van werkelijke verbreding van het draagvlak niet in. Want het moge zo zijn dat het parlementaire draagvlak van de combinatie CDA-PvdA-D'66 breder is dan dat van CDA en V.V.D - maatschappelijk is slechts van een verlegging van dat draagvlak sprake. Zelfstandigen en de mensen in het midden- en kleinbedrijf zullen zich bij een kabinet zonder V.V.D net zo in de steek gelaten voelen als tijdens

EUROPEES
ENERGIEBELEID

het kabinet-Den Uyl.

Zijn wij nationaal bereid onze problemen in wijde samenwerking aan te pakken, ook internationaal zijn wij voor gezamenlijk zoeken naar nieuwe wegen. Het energie-vraagstuk is niet typisch Nederlands. Het is een wereldvraagstuk. Tussen de landen in West-Europa bestaat niet zoveel verschil, ook al hebben wij aardgas, de Britten olie en andere landen van de EG niets. Als liberalen willen wij ook hier een gezamenlijke aanpak - een Europese.

Samen wegen zoeken naar energiebesparing. Samen alternatieve energiebronnen zoeken en de bruikbaarheid daarvan beproeven. Ook samen zoeken naar veilige opwekking van kernenergie en veilige opberging van het afval. Nederland is geen eiland. In heel Europa staan kerncentrales en er worden er in de komende jaren tientallen bijgebouwd. Of Borsele en Doodewaard dichtgaan, maakt voor de Europese ruimte, voor het Europese milieu - en dus voor ruimte en milieu van ons land - helemaal niets uit. Het kost ons land wel honderden miljoenen guldens extra. En wij onthouden onszelf goedkope energie die andere landen wel hebben. Prijsden wij ons eerst uit de markt door te hoge adbeidskosten, juist nu het beleid van dit kabinet vruchten gaai afwerpen in die zin dat wij met de arbeidskosten een beetje bij andere landen in de pas komen, zouden wij ons blijvend uit de markt prijzen door te dure energie? De V.V.D pleit niet

voor bouwen, neen, maar wel voor openhouden van bestaande centrales en openhouden van de mogelijkheid van bouw van nieuwe centrales, zodra uitzicht bestaat op
veilige opbergmethoden en verdere veiligheid, in internationaal overleg en onder voortdurende toetsing aan de kriteria van de behoefte aan energie en de mogelijkheden daarin op andere wijze verantwoord te voorzien. Ook hier geldt dat sluiten en niets doen gelijk staat met de kop in het zand steken. Alweer zijn het de zich progressief noemenden die niet verder kijken dan de grens van ons overschatte land en blijk geven de geest van de tijd die om samenwerking vreegt, niet te begrijpen.

NAVO EN KERNBEWAPENING

Voor het behoud van onze vrijheid als natie en van onze individuele vrijheid in een democratische samenleving is de rol van de Verenigde Staten en van de NAVO essentieel. Tot 1940 zag ons land onzijdigheid en neutraliteit als de opperste wijsheid in een oorlogszuchtige wereld. De herwinning van onze vrijheid en zelfstandigheid in 1945 hebben wij te danken aan de taaie volharding van de Britten en het industriële vermogen en de politieke betrokkenheid van de Verenigde Staten. Ik zeg dit in alle oprechtheid en ook met dankbaarheid. Nadat in 1948 in alle duidelijkheid de agressieve bedoelingen van het Sovjet communisme waren bevestigd, hebben de Verenigde Staten die eerst met de Marshall-hulp de economische nood hadden gelenigd, een militair bondgenootschap aangeboden. De naam van de grote liberaal Stikker is daar sterk aan verbonden, want hij was onze minister van Buitenlandse Zaken in de periode van totstandkoming van de NAVO en later secretarisgeneraal. Afghanistan is het bewijs dat de agressiviteit
nog steeds niet is gedoofd. De plaatsing van honderden SS20-raketten is hoogst verontrustend. De NAVO is nog steeds onmisbaar. En alweer steekt al wat zich progressief noemt de kop in 't zand om die SS20-raketten maar niet te hoeven zien. Voor ons is er maar één mogelijkheid ze niet meer te zien: ze moeten weg en daarover moet onderhandeld worden. Dat is een NAVO-besluit en daar staan wij achter. Eenzijdige vermindering leidt niet tot onderhandelingen over tweezijdige vermindering, zoals. Terlouw en Den Uyl hopen. Er is toch al enige jaren sprake van achterstand. Niemand kan mij duidelijk maken dat die onderhandelingen er wel komen als we de achterstand nog meer laten oplopen. Want de produktie en plaatsing van de SS20-raketten zijn al die jaren onverminderd doorgegaan en gaan nog door, elke dag. Levensgevaarlijk is de

kreet van het IKV - waarmee het standpunt van de PvdA volgens PvdA-voorzitter Max van den Berg in essentie overeenkomt - dat de kernwapens uit Nederland zouden moéten en dat ze dan wel uit de wereld zullen gaan. Nog nooit is een land een oorlog begonnen tegen een tegenstander van wie het wist dat hij sterker was en dat die strijd zou worden verloren. Het is een bewijs van de diepte van de crisis dat een groot aantal kerken in ons land en ook het Humanistisch Verbond het IKV zijn gaan. volgen. Wij zullen ons als politieke stroming niet met de boodschap van de kerk bemoeien en de boodschap van het tegengaan van de bewapeningswedloop is duidelijk, het is aan de politiek daartoe een beleid te ontwikkelen. Als de kerk zich geroepen voelt zich met het politiek beleid bezig te houden, mag zij een antwoord van de politiek verwachten. Ik vind het standpunt "te
beginnen met Nederland" en de wijze waarop de vertegenwoordigers van het IKV de eenzijdige ontwapening bepleiten rondweg verbijsterend. De kerk is nog verder achter bij de werkelijkheid dan in het begin van de 17e eeuw. Toen bleef zij tegen de wetenschapsbeoefenaar Gallilei in volhouden dat de aarde het middelpunt van het heelal was en eiste zij van Gallilei dat hij zijn weten-
schappelijke integriteit geweld aandeed. Nu lijkt zij te denken dat Nederland het middelpunt van de wereld is en de kernwapens de wereld wel uitgaan als Nederland maar begint.. Neen, voor de bezwering van het gevaar is de politiek van de liberale Westduitse minister van Buitenlandse Zaken Genscher en van de socialistische Bondskanselier Schmidt veel effectiever: Genscher ging, direct na het optreden van president Reagan, naar Washington en naar Moskou om op het ontwapeningsoverleg waartoe de NAVO besloot aan te dringen en de zorgen van het Westen over Polen aan Moskou over te brengen. Schmidt dringt nu nogmaals op dat overleg aan en werpt zijn volledige staatkundig gewicht in de weegschaal in het conflict met zijn eigen achterban. Dat is staatsmanschap;dat is karakter. Dat is wel wat anders dan zich laten interviewen door een Sovjet-krant en daarin munitie aandragen tegen de president van de Verenigde Staten, zoals Den üyl heeft gedaan, en hem van een bewapeningswedloop betichten. En laat ik dan aannemen dat Den üyl in het interview ook om terugtrekking van de SS20-raketten heeft gevraagd en laat ik dan ook maar aannemen dat hij om terugtrekking van de Russische troepen uit Afghanistan
-9a-
heeft gevraagd, en ik wil ook aannemen dat hij om terughoudendheid in de Poolse

kwestie heeft gevraagd.
Ik wil zelfs nog even aannemen dat het Algemeen Dagblad vanochtend gelijk had door het allemaal op rekening van zijn naïveteit te schuiven. Maar mag ik dan wel vragen waarom deze man zo nodig door Jan Terlouw het Catshuis moet worden ingedragen? In Duitsland is samenwerking tussen socialisten en liberalen wel mogelijk. Niet omdat de liberalen, in Duitsland zoveel vooruitstrevender zouden zijn dan de V.V.D in ons land. Zowel tijdens de spreekbeurt van Martin Bangemann, voorzitter van de liberale fractie in het Europese Parlement, op 28 april in Delft als tijdens het bezoek van FDP-politici afgelopen maandag in Den Haag is gebleken dat onze standpunten op het gebied van de economie en werkgelegenheid, kernenergie, kernbewapening en de buitenlandse politiek exact gelijk zijn. Martin Bangemann verklaarde dat liberalen in Europa onderling uitwisselbaar zijn en dat in plaats van hem en zijn medespreker Willy de Clercq van de Belgische PVV ook David Steel van de Engelse Liberals had kunnen spreken, zoals Hans Wiegel welkom zou zijn in een Duitse verkiezingstournee. Het blijkt ook uit het gezamenlijk verkiezingsprogramma van de Europese liberalen. De voosheid van de verhalen van Brinkhorst en Terlouw dat de V.V.D niet liberaal maar conservatief zou zijn, wordt daarmee wel aangetoond. Neen, het zijn niet de Nederlandse liberalen die internationaal uit de pas lopen, het zijn de Nederlandse socialisten: Het gedrag van Schmidt bewijst dat, Mitterrand is nog niet eens ge- installeerd als president of Den Uyl komt al meedelen dat hij het met diens economische politiek niet eens is.
Als onverhoopt na. 26 mei een beleid gevoerd gaat worden waarbij Nederland inderdaad eenzijdige besluiten neemt, zoals de PvdA wil en D'66 niet uitsluit, dan betekent dat een ramp. Te hopen valt dat Schmidt en Mitterrand dat dan even hier komen mededelen. Want als de NAVO aan samenhang gaat ver liezen en kleine landen af haken bij essentiële onderdelen van
beleid, dan betekent dat onherroepelijk dat de grote
mogendheden. Frankrijk voorop, verder gaan met een eigen kernwapenbeleid en dat na Frankrijk en het Verenigd
Koninkrijk andere landen volgen. Weg samenhangend beleid, weg gemeenschappelijke en centrale besluitvorming. Dan is de weg vrij voor proliferatie en besluiten op nationale niveaus in plaats van internationale. Dat is dan het resultaat van de kernwapens Nederland uit. Uit de wereld gaan ze niet op die manier. Wij zijn onze minister van Buitenlandse Zaken dan ook zeer erkentelijk voor het feit dat hij, ondanks de moeilijke

positie waarin een deel van de CDA-fractie het kabinet bracht door met de oppositie mee te stemmen, ons land een betrouwbare bondgenoot in de NAVO liet blijven. Voor dat loyale bondgenootschap geeft op 26 mei alleen een stem op de V.V.D zekerheid.

CRISIS DEMOCRATIE Ook onze democratie bevindt zich in een kritieke fase. Fascisme en racisme steekt de kop op. Dat moet bestreden worden, maar niet met ondemocratische middelen. De rechtsorde wordt bedreigd door vandalen die na ontruiming van kraakpanden een vernielende tocht door de stad maken en de politie levensgevaarlijk bedreigen met stenen en katapults. Het was een staaltje van pure demagogie van Den Uyl dat hij tijdens het debat met Van Agt het deed voorkomen alsof dit gedrag deels voortkwam uit kritiek op het beleid en alsof dit kabinet schuld droeg. Precies dezelfde bewegingen en nog wel erger, doen zich voor in andere landen - in Duitsland ook bijvoorbeeld, waar een sociaal-democraat de regering leidt. Als wij zien dat onze democratie en onze democratische rechtsorde in gevaar worden gebracht, is dat een reden te meer de handen ineen te slaan. Niet alleen nationaal, maar internationaal. Wij
zouden in internationaal verband naar de oorzaken kunnen speuren en zien wat wij als democraten samen zouden kunnen doen om de oorzaak van dit gedrag - komt het misschien voort uit wanhoop, of juist uit afkeer van de overvloed - op te sporen en weg te nemen. Maar niets daarvan, kortzichtig schuift de oppositie de schuld naar de regeringspartijen af. Op 5 mei vonden demonstraties tegen fascisme en racisme plaats - prima -, maar er werden tevens schend- en scheldliederen tegen de politie en minister Wiegel aangeheven. Op die wijze bestrijdt men fascisme en racisme niet, maar geeft men alleen maar blijk van een gering ontwikkeld democratisch besef.

OPKOMEND FASCISME De democratie wordt ook niet bevorderd wanneer kandidaten-lijsten worden geweigerd omdat de politieke overtuiging van de kandidaten fascistisch zou zijn, naar het oordeel van een politiek bestuurscollege als Gedeputeerde Staten. Democratie kent geen voorselectie. Democratie heeft geloof in de kiezers zelf. Zodra van rascisme en discriminatie blijkt, is achteraf de strafwet van toepassing. Als wij op grond van het Verdrag van New York tot uitbanning van elke vorm van rassendiscriminatie verplicht zouden zijn partijen die rassendiscriminatie voorstaan te verbieden, dan zal dat alleen maar bij formele wet mogen gebeuren, maar in een volwassen democratisch bestel met mondige burgers komt mij dat onnodig voor en is de verantwoordelijkheid voor de strafwet achteraf voldoende.

MINDERHEDEN

Ten slotte staan wij ook in een kritieke fase omdat de concentratie van verschillende etnische en culturele minderheden in wijken die toch al weinig welzijn te bieden hebben in een tijd van teruglopende welvaart, tot spanningen kan leiden. Ook daar zou een gemeenschappelijk beleid van stadsvernieuwing en onderwijs, van sturing in een samenleving die als totaliteit geïntegreerd is maar ruimte biedt voor geschakeerd cultureel en godsdienstig leven, de voorkeur kunnen verdienen boven een beleid van polarisatie en politiseren - het zichtbaar maken van tegenstellingen. Het is goed dat onze minister van Binnenlandse Zaken een minderhedenbeleid heeft uitgestippeld en het zou nog beter zijn als bij het na 26 mei kan gaan uitvoeren.

OMBUDSMAN

GRONDWET

Nu toch de minister van Binnenlandse Zaken is genoemd, mag wel eens worden vermeld dat hij erin geslaagd is een lang gekoesterde liberale wens- in vervulling te doen gaan door de al van 1967 af door ons verlangde ombudsman bij wet in te voeren. Voor de rechtsbescherming van de burger in het ondoorzichtige doolhof van overheden en instanties is daarmee een mijlpaal bereikt. Terecht mag het bereikte doel worden verbonden met jarenlang liberaal streven. Aan het eind van dit jaar is hij of zij er en gaat de ombudsman - man of vrouw - aan het werk. Onder verantwoordelijkheid van onze minister van Binnenlandse Zaken, bijgestaan door de voortreffelijke liberale rechtsgeleerde Simons, onderging onze Grondwet een algehele herziening. Het is werkelijk niet gering wat op dat departement aan werk is
verzet door iemand van wie vier jaar geleden de tegenstanders beweerden en wankelmoedigen in eigen kring wel eens vreesden dat hij geen minister-president, misschien zelfs geen minister zou kunnen zijn, en die in de afgelopen 3e jaar zich een waardige representant van zijn politieke stroming op dat door liberalen zo vaak bestuurde departement toonde en die bovendien wel degelijk een goede minister-president bleek al die keren dat hij als zodanig ad interim optrad. Voor voortzetting van dit beleid geeft alleen een stem op de V.V.D zekerheid.

ONDERWIJS

Als wij de problemen van de jaren '80 het hoofd willen bieden, dan moeten wij met wat meer durf en wat meer vertrouwen in eigen kunnen de toekomst tegemoet en wat minder

afhankelijk zijn van de overheid. Durf en zelfvertrouwen worden niet gestimuleerd door nivellering. Vernieuwing is nodig, vooral in het onderwijs. En vernieuwingen vonden, ondanks financiële nood, doorgang. Neen, wij werden gelukkig niet opgescheept met een verschralende middenschool als enig schooltype, die voor de geschakeerdheid van het talentenaanbod en voor -specifieke behoeften onvoldoende mogelijkheden biedt. De tweefasenstructuur kwam tot stand, in de Eerste Kamer zelfs met steun van de oppositie. De Wet op het basisonderwijs werd behandeld en de daartoe vereiste aanpassing van de opleiding voor de leerkrachten voorbereid. Universiteit in Maastricht en open school hadden voortgang. Het was goed voor het onderwijs dat er na zoveel jaar weer een liberale bewindsman was. Dat niet
alsnog de middenschool tot enig schooltype na de basisschool wordt verheven, daartoe geeft alleen een stem op de V.V.D zekerheid.

TECHNOLOGIE

Durf en vertrouwen in eigen kunnen zijn ook nodig bij de ontwikkeling van nieuwe technologieën. Wij moeten niet bang zijn voor de invloed van micro-electronica, maar de ontwikkeling uitbuiten door hoogwaardige industrieën met behulp daarvan te ontwikkelen in plaats van andere produkties die door arbeidsintensiviteit naar ontwikkelingslanden gaan. Dat is toch wat wij willen; het zwakke versterken, juist in de ontwikkelingssamenwerking. Die landen kunnen zonder eigen industrieën niet op eigen benen staan. Wij dienen hier voor vervangende industrie en bedrijvigheid te zorgen en daarvoor komt hoogwaardig werk bij uitstek in aanmerking. Het is dan niet voor-uitstrevend met angst de opmars van de chip een beetje uit te stellen. Vooruitgang houdt men niet tegen. Dat is destijds met de stoommachine ook niet gelukt. En dat is maar goed ook, want welvaart en welzijn zijn sedertdien met sprongen toegenomen. De terughoudendheid van de zich als progressief aanprijzende partijen bij het recombinant DNA-onderzoek bleek ook al misplaatst.

Laten wij goed begrijpen dat een aantal hoogwaardige industrieën ook schone industrieën zijn en voor de economische positie van ons land zo lucratief dat de hoognodige reiniging van het milieu uit de periode van de vuile industrie - die in bepaalde sectoren ook nog jarenlang vuil zal blijven - kan worden betaald en het
afnemend welzijn weer kan toenemen. Nadat in het vorige kabinet de milieupolitiek misdeeld was, heeft minister Ginjaar een zeer krachtig milieubeleid gevoerd en daarbij tevens rekening gehouden met economische belangen. Hij heeft aangetoond dat

liberalen meer de mensen van de daad dan van het woord zijn en daarin onderscheidde hij zich in gunstige zin van zijn voorgangster en zovele anderen in socialistische kring, die de problemen wel bij voortduring signaleren, tegen misstanden demonstreren,- maar niets tot de aanpak van die problemen bijdragen. De meeste lof verdient Ginjaar echter als minister van Volksgezondheid, want in die functie heeft hij samen met zijn ambt-genoot van Justitie een wettelijke regeling van de abortus tot stand gebracht. Na tien jaar is daardoor het politieke klimaat in ons land gezuiverd. Het moet voor zeker worden gehouden dat in een combinatie van PvdA-CDA- D'66 in wier regeerakkoord letterlijk dezelfde passage over het abortusvraagstuk was opgenomen, geen compromis uit de bus was gekomen en dat dan frustratie was blijven bestaan bij die partij die vervolgens niets van haar eigen overtuiging in het dan door de Kamers aanvaarde initiatiefontwerp zou hebben teruggevonden. Het bereikte akkoord, neergelegd in de wet, moet niet worden opengebroken. Daartoe geeft alleen een stem op de V.V.D de zekerheid.

VERKEER

Alleen een stem op de V.V.D geeft ook zekerheid dat de knelpunten op de wegen verder worden opgeheven. Als in de komende jaren de files en vertragingen bij Vianen, Leidschendam en zoveel andere plaatsen verdwijnen, dan is dat te danken aan het beleid van minister Tuynman. Maar of dat beleid wordt voortgezet, daartoe geeft alleen een stem op de V.V.D de zekerheid.

Gemakkelijk was het niet, die drieënhalfjaar die achter ons liggen. Daar kunnen de zes liberale bewindslieden die ik noemde van meespreken. De zes liberale staatssecretarissen weten dat en een groot deel van de achterban heeft het ook geweten. Het meest van allen toch wel Koos Rietkerk, in die periode voorzitter van de Tweede-Kamerfractie.

Met een onbegrensde ijver, met eindeloos geduld, met taaie vasthoudendheid en ingenieuze vindingrijkheid spoorde hij onze bewindslieden binnens- en buitenskamers aan het programma uit te voeren, om te buigen, de arbeidsinkomensquote terug te brengen, het financieringstekort te verlagen, deed hij zelf nieuwe voorstellen en werkte hij mee aan de totstandkoming van vaak zeer moeilijk te bereiken compromissen waarin zowel de liberalen hun visie als de loyalisten hun daar vaak diametraal tegenover staande opvatting konden terugvinden. Het mag nu wel worden gezegd: een moeilijke", misschien wel de moeiiijkste taak binnen het politieke krachtenveld van Kamerfracties, bewindslieden en achterban. En vaak een weinig dankbare taak. Maar nu het kabinet de

rit heeft uitgezeten, mag de dank voor het grote aandeel dat Koos Rietkerk daarin heeft gehad, wel eens lang doorklinken.
Moeilijke jaren liggen voor ons. Maar somber zijn wij niet. Wel is er een krachtig liberalisme voor nodig om op de juiste wijze op de veranderende omstandigheden in te spelen, wij liberalen hebben altijd voorop gelopen als het om maatschappelijke veranderingen ging en daarbij de mens als vrij en met verantwoordelijkheidsgevoel begiftigd wezen centraal gesteld. Vindingrijkheid is nodig, maar wordt niet ontwikkeld in een te beschutte wereld waar van de overheid wordt verwacht dat zij alles voorziet en alles regelt. Dat kan de overheid niet en daarom moeten de mogelijkheden tot het dragen van eigen verantwoordelijkheid, een beroep te doen op eigen vindingrijkheid, worden vergroot. De overheid mag. dat ook niet, want het alles voorzien en het alles regelen leidt onherroepelijk tot onderdrukking van de vrijheid.
Wij moeten als liberalen overal in de maatschappij het voortouw nemen. Voor de tallozen die dat al doen, geldt daarbij dat wij ons ook als liberalen herkenbaar moeten opstellen. Daardoor kunnen wij de mentaliteitsverandering die nodig is - het weer geloven in eigen kracht en mogelijkheden - tot stand helpen brengen.
Te vaak laten wij ons aanpraten dat V.V.D'ers te weinig maatschappelijk betrokken en te weinig idealistisch zijn. Niets is minder waar: het zijn van oudsher liberalen geweest die - samen met mensen uit confessionele kring - de initiatieven namen tot natuurbescherming, welzijns

werk - al heette dat toen anders en spreekt men daar nu geringschattend over het bevorderen van onderwijsvoorzieningen en de volkswoningbouw. Liberalen deden dat uit burgerzin, stelden het doel dat zij dienden voorop en maakten hun activiteit niet mede dienstbaar aan hun politieke overtuiging. Toen later socialisten en actievoerders zich ook met natuurbehoud, milieubescherming, welzijnswerk e.d. zijn gaan bezighouden, hebben zij hun activiteiten mede ten dienste gesteld van hun politieke overtuiging en het werk gepolitiseerd. Dat ligt ons niet zo, maar wij mogen ons daarom niet laten aanpraten dat wij tekort zouden schieten. Wij moeten blijven participeren in alle mogelijke maatschappelijke activiteiten en daarop meer dan voorheen ons liberaal stempel van samenwerken met anderen in verdraagzaamheid op drukken. De V.V.D'er te weinig idealistisch? Ik verwerp dat. Het talrijke kader in onze meer dan 600 afdelingen wordt

door idealisme gemotiveerd. Groot is het idealisme van allen die in de campagne meewerken, de verkiezingskrant verspreiden, de verkiezingscontainer begeleiden, de jongerendag en de vrouwendag tot een succes maakten. Zo ook de meer dan 1500 staten- en raadsleden die zich inzetten voor het algemeen belang en het liberalisme. Ook zij worden door idealisme gedreven. En wat dacht ü van de gewone leden; de stampvolle zalen tijdens de campagne. Tijdens die campagne kwamen al weer 4000 aanmeldingen van nieuwe leden bij ons binnen en we mogen veilig aannemen dat er nog zo'n 1000 "onderweg" zijn bij de afdelingen. Van de grote politieke partijen heeft de VVD de grootste
organisatiegraad: in verhouding tot het aantal kiezers de meeste leden. Dat betekent een sterke gemotiveerdheid. Maar het ligt ons niet zo met onze gevoelens te koop te lopen: bij ons telt het doel en tellen de resultaten.

Vrijheidsdrang is een wezenskenmerk van de mens. Het inrichten van een samenleving waarin aan allen jegens de overheid en jegens elkaar een zo groot mogelijke, vrijheid is gegarandeerd, waarin de mens zoveel mogelijk eigen verantwoordelijkheid draagt, daarop wordt voorbereid en daartoe in staat gesteld, dat heet liberale politiek. Daarvoor werkzaam te zijn, is wel degelijk de vervulling van een ideaal.
Liberalen moeten overal blijven participeren in de maatschappij en zich meer dan tot nu toe herkenbaar maken. Dan komt die mentaliteitsverandering tot stand. Dan zullen ook anderen weer vertrouwen krijgen in eigen toekomst en eigen kracht. Dan verwerpen zij bevoogding en betutteling, ook als het gaat om vrije uitwisseling van gedachten en om onbelemmerde toegang van informatie uit het buitenland via radio en televisie in de huiskamer. Geen angst voor commerciële invloeden; wij zijn daar toch zelf bij. Geen voorselectie door de overheid: wij zijn toch zelf mondige burgers.
De V.V.D is een zelfbewuste partij. De V.V.D is een grote en een sterke partij geworden. De V.V.D heeft dat kunnen bereiken door geloof in eigen overtuiging en idealen.